

תוספת שבת

העלו השבוע
לע"נ
רבי חיים
ואחיו רבי בנימין
בני הרב שלמה
זלמן אפרים מצגר
זצ"ל

זמני הדלק"נ שבת פרשת פנחס
ירושלים: 7:09 מוקדם: 6:59
בני ברק: 7:24 מוקדם: 7:14
מודיעין עילית: 7:18 מוקדם: 7:08
חיפה: 7:18 מוקדם: 7:08
טבריה: 7:15 מוקדם: 7:05

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

א. מי תיקן את פרקי התהילים הנאמרים בקבלת השבת? ב. ומי תיקן פרק מזמור שיר ליום השבת, ומתי?
ג. איזה בהמה אמרה פרקים מקבלת שבת, ומתי? ד. איזה פרק מהם נקרא 'מזמורא יתמא' ולמה?

בגמ' בב"ב דף יד: כתוב: שדוד כתב ספר תהילים גם ע"י אדם הראשון ומשה רבינו, וביאר רש"י שמפרק צ' עד ק' בתהילים משה אמרו, וממילא משה תיקן את רוב הפרקים הנאמרים בקבלת שבת (צב, צג, צה - צט)

ועוד יש לעיין על דברי רש"י במסכת ע"ז דף כד: על השירה 'שאמרו הפרות' כשהאaron חזר מפלישתים, שלפי ג' דעות בגמ' הם אמרו פרקים הנאמרים בקבלת שבת, (עיי"ש, פרקים צג צח צט) וקראה שם הגמ' 'לפרק צ"ח בתהילים (מזמור שירו לה' שיר חדש) 'מזמורא יתמא', והטעם: לפי רש"י 'שלא הוזכר שם אמרו', ולפי תוס' בגלל 'שלא הוזכר על מה נאמר' (ד"ה

מזמורא יתמא) ולכאורה רש"י סותר לרש"י במסכת בב"ב שאמר שמשה אמר,

וצ"ל לרש"י שבכל פעם בתהילים שכתוב בלשון 'מזמור' יש לבאר 'בתוך' הפרק תהילים מי אמרו, ואפי' שאנו כבר יודעים שמשה אמרו, וכמו שתוס' לשיטתם ביארו ש'מזמור לתודה' נעשה לאמרו

מתי נברא פי הפרות שאמרו שירה כשהאaron חזר מפלישתים? (ששרו קבלת שבת..)

שואל הריטב"א (גמ' ע"ז כה) למה לא הוזכר בעשרה דברים שנבראו בערש"ב ביה"ש את פי הפרות שאמרו שירה בהחזרת ארון הברית לישראל (שמואל א' ו' י'), וכמו שנברא פי האתון של בלעם בזמן זה? ומתיר הריטב"א שזה כלול בבריאת פי האתון, והוא אב לכולן, אבל הבן יהודע תירץ שכיון שהיה אסון לישראל משירת הפרות לארון, שיצא קיטרוג ולכן מתו 50 אלף איש מישראל, לכן לא מנוהו, ועוד תירץ שהאתון שדיברה זה נס, אבל שירה יש לכל החיות והבהמות פרקי שירה, שאומרות שירה ע"י המלאך שלהם, וגם כאן בפרות המלאך אמר שירה ונראה כיצא מפיהם, ע"ש.

אמרו. (ויבאר ביאורי הפרקים ברש"י ובמהרש"א שם, ואולי לכן גם אומרים ביום ד' לאחר שיר של יום (פרק צד) ג' פסוקי לכו נרננה, הסמוך לו בתהילים (פרק צה), ששניהם ניתקנו ע"י משה, והמדרש רבה (בראשית ד' טז) הביא שמזמור שיר ליום השבת אדם הראשון ייסדו ושכחו ומשה החזירו)

א. הידעת? גם משה רבינו העמיד את השמש במלחמת סיחון כדי שלא יחללו בני"י את השבת!!
ב. למה ביהושע בן נון שהעמיד השמש כתוב שהשמש עמדה פעמיים במהלך יום שישי ולא הספיק פעם אחת ארוכה, ויותר סמוך לשבת? (מהרש"א) ג. עוד קשה הרי מלחמת מצוה דוחה שבת, (מהרש"א)
ד. למה מלחמת יריחו דחתה בשבת? (דעת זקנים) ה. למי עוד עמדה חמה? ו. למה לא הוזכר בתורה מפורש עמידת החמה של משה כמו אצל יהושע? גליון מיוחד ללומדי הדף היומי (מסכת ע"ז דף כד, כה)

נלמד בגמ' בגזירה שוה ממלחמת יהושע בששניהם העמידו החמה, וממילא ישנו לימוד נוסף שכמו שהעמדת החמה במלחמת יהושע היתה כדי שבנ"י לא יחללו שבת, גם מלחמת משה רבינו בסיחון ובעוג היתה כדי שבנ"י לא יחללו שבת! ואכן מיד שנגמרה המלחמה אצל משה שקעה חמה וקידש היום בקדושת השבת, ולכן גם לא הזכירו את דיני הגעלת כלים לאחר מלחמה זו אלא רק לאחר מלחמת מדין, כי בסיום מלחמת סיחון עד שנגמרה שבת, עברו כבר יותר מ-24 שעות מהשימושים של הגויים בכלים ואינו בן יומו, משא"כ במלחמת מדין מיד יכלו להשתמש בכליהם ולכן הוצרכו לדיני הגעלתם. (המדרש מתוך דברי יואל פר' מטות, ועל עמידת השמש במלחמת יהושע ובפטירת רבי,

בגמ' בע"ז דף כה. מובא שכשם שעמדה חמה ליהושע כך עמדה לו למשה ולנדימון, וביאר רש"י ד"ה 'למשה': 'במלחמת סיחון'. ויל"ע למה רש"י לא הביא את מלחמת עמלק שקדמה לה, שמשה גם העמיד חמה וכדבריו בחומש שמות (יז יב), ויותר שברבינו בחיי (פר' בא ושם) הביא שמשה העמיד החמה 5 פעמים, אז למה רש"י נקט במשה דוקא מלחמת סיחון?, ומאידך רש"י בדברים (ב כה) כתב שזה היה במלחמת עוג,

ונראה לבאר שמלחמות סיחון ועוג היו באותו זמן, ורש"י דווקא בחר במלחמת סיחון (ולא עמלק) שעליה כתוב במדרש שמלחמת סיחון נגמרה בערש"ב, ומיד שגמרו המלחמה יצא עוג לקראתם, וכדי שבנ"י לא יחללו שבת במלחמה עימו, העמיד משה את השמש, וזה

בסיעתא דשמיא יצא לאור (לראשונה) קובץ עלוני תשפ"א - תשפ"ב וכן מהדורה נוספת לקובץ עלוני תשפ"ג - תמוז תשפ"ה
המעוניין להנציח לע"נ ניתן לתרום בנדירים פלוס בקופת 'דף היומי אליבא דהלכתא' או במייל a0527614765@gmail.com

ביארנו בהרחבה בעלון פר' חוקת 368 בשם פרקי דר"א פרק נ"ב, וכן במהרש"א

ו. למה העמדת החמה של משה לא נכתב מפורש בתורה? ועוד ביאור על העמדת השמש של משה ויהושע, ולמי עוד עמדה השמש?

האלשיך והבן יהודע כתבו שמעלת עמידת השמש אצל יהושע גדולה מאצל משה, כיוון שנעשית עפ"י בקשתו, ואצל משה ה' עשה מעצמו כדי שיפחדו ממשו, וכן ביאר בערוך לנר (סוכה דף כח). שלכן בדמיון תלמידי הלל ליהושע הזכירו שהעמיד החמה, ולדמיון למשה הזכירו שראוין להשראת השכינה, ובשפתי כהן בדברים ביאר למה אצל משה לא הוזכר הנס בתורה? ותירץ שמעלתו היתה ידועה מכל הניסים שעשה, ובפרט שבמכת חושך עשה לבני 6 ימי אורה ללא לילה, ורק לחיזוק מעלת יהושע הוצרך לכותבו כמ"ש 'אחל גדלך' ע"ש.

והגרש"י בורנשטיין זצ"ל ביאר שלכן כשיתרו בא כתוב שהוא שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק שאלו הדברים שהתפרסמו בכל העולם, שנבקעו כל מימות שבעולם, ובעמלק שנעמד השמש, ויעוין דבר נפלא בספר יד דוד להגר"ד אופנהיים זצ"ל (סי' לו), שהביא מדרשים שלמשה עמד השמש גם ביציאת מצרים ובמתן תורה (סדר הדורות) ובמלחמת עמלק (ילקוט"ש בשלח), וי"א עמדה השמש גם ביום פטירת משה, (אגדת בראשית עו) וחידיש לפי"ז כמה דברים, עיי"ש.

ה. ולמי עוד עמדה השמש?

תוס' בע"ז (דף כה) ביארו שעמדה חמה בצורה מסוימת גם לקין, ליעקב, ולחזקיהו (ע"ש), ויל"ע למה התעלמו תוס' מהירושלמי (דמאי ט' ג') שגם בפטירת רבינו הקד' עמדה חמה (מופיע גם בשיטמ"ק כתובות קג), ובמדרש הגדול דברים ב כה הביא שגם לדוד עמדה חמה, ולחיד"א גם לאליהו בכרמל ולמדרש קהלת (ג יז) גם במלחמת ברק,

ב. למה ביהושע כתוב שהשמש עמדה פעמיים במהלך היום ולא הספיק פעם אחד ארוכה, ויותר סמוך לשבת? ד. ועוד קשה הרי מלחמת מצוה דוחה שבת, ולכן מלחמת יריחו היתה בשבת?

בגמ' בע"ז יש כמה דעות לכמה זמן נעצרה השמש 12 או 24 או 36 או 48 שעות ולכו"ע העצירה היתה מחולקת לפעמיים במהלך היום ולא בפעם אחת ארוכה (עיי"ש), ושואל המהרש"א למה הוצרכה העמדה הראשונה של השמש, הרי יש עוד זמן עד שבת, ויספיק העמידה לפני שבת, ועוד הקשה למה הוצרכו לומר שהשמש נעצרה פעמיים במהלך היום ולא פעם אחת ארוכה, ועוד הקשה הרי למלחמת חובה מותר לחלל שבת, וכמלחמת יהושע ביריחו, וביאר המהרש"א שכיון שנצרך לעצור השמש ל-36 שעות, אין אפשרות לעצור השמש ליותר מ-24 שעות, ולכן הוצרכו לחלקה לשנים, ואיזה חילול שבת היה פה? מתרץ המהרש"א שביהושע היתה מלחמה לעזרת הגבעונים ולא לכיבוש א"י וממילא אינה חובה שתדחה את השבת, ועוד שביריחו כתב הירושלמי שהיה הוראת שעה שידחה שבת, שה' אמר שיסבבה 7 ימים וא"א בלי שבת, והוסיף עוד, שכל ההיתר לחלל שבת במלחמה זה רק

שהתחילו ג' ימים לפני שבת, ע"ש, (והטעם לריבוי השעות בכדי שיספיקו גם להתארגן לשבת לאחר המלחמה...)

והלב אהרן על יהושע ביאר, שבמלחמת יהושע בגבעון היה גם נס שירדו אבנים גדולות מהשמים, ויכלו לרדת עוד אבנים עד להריגת כל הגויים, אבל יהושע רצה שיהיה 'שבח וגבורה לישראל' ולא סתם נס משמים, ולכן ביקש שילחמו ממש, ואולי לכן לא רצה שיהיה חילול שבת בשביל כבודם של ישראל...

ויש שתירצו שהטעם להעמדת השמש פעמיים ביום שישי היתה: שיראו שהנס היה גם בזכות יהושע לבד, וגם בזכות ישראל לבדם, (וי"א גם בזכות אברהם) ולגבי ישראל נלמד מהפסוק 'עד יקום גוי אויביו' שנעשה נס שינצלו מאויביהם, ועל יהושע כתוב 'הלא היא כתובה על ספר הישר' שהנס נעשה מברכת יעקב הנכתבה בבראשית שזהו ספר הישר. (עבודת עבודה),

ובבן יהודע ובעיון יעקב תירצו הטעם להעמדת השמש פעמיים ביום שישי להראות שהנס נעשה בזכות שני צדיקים, יעקב בירך את יוסף 'וזרעו יהיה מלא הגויים', (וכן ביאר רש"י בבראשית מח יט, ואא"ל כפשוטו שהרי מנשה היה גדול ממנו בילדים, מהרש"א), וכן משה אמר 'בהם עמים ינגח' וזה הולך על יהושע שיצא מאפרים, ועוד ביאר כנגד שני הטענות שיהושע אמר לשמש גם שלא דמם מלעסוק בתורה, וגם שהיא משועבדת לסבו יוסף... וכנגדם עמדה פעמיים, ועוד ביאר שבגלל שה' אמר לנח 'ויום ולילה לא ישבותו' אין אפשרות לעצור השמש ליותר משש שעות, ולכן גם לשיטה זו נצרכה פעמיים.

ביאור הדעת זקנים מבעלי התוס' (במדבר ז' מח) על ההיתר ליהושע להלחם ביריחו בשבת, ולשבט אפרים להקריב קרבן יחיד בשבת.

על הפסוק בנשיאים: ביום השביעי נשיא לבני אפרים. ושבת היה שהרי ביום הראשון ראשון היה למעשה בראשית, ולפי שיוסף היה שומר שבת קודם שניתנה התורה שנא' וטבוח טבח והכן ואין הכנה אלא לשבת שנא' והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו אמר לו הקב"ה שבזכות זה יכין בנך קרבנו ביום השבת שאין קרבן יחיד דוחה את השבת

וזה שאמר הפסוק לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי, ואמר ריש לקיש אם יאמר לך אדם למה בנה אליהו במה בהר הכרמל בשעת איסור הבמות 'לי גלעד' כלומר על פי הדבור היה..

'ואפרים מעוז ראשי' אם יאמר לך אדם יהושע חילל את השבת ביריחו על פי הגבורה עשה דכתיב וסבותם את העיר וכו' כה תעשו ששת ימים וגו' וכתוב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים וא"א שבעה ימים בלא שבת, ולפי שכבשה ביום שבת קודש, אמר תהא כולה קודש לה'. וכן עתה התיר לשבט אפרים לחלל את השבת בשביל קרבן יחיד.

'יהודה מחוקקי' אם יאמר לך אדם דוד עבר על לא תעשה' אמר הקב"ה דוד הבא משבט יהודה לימד הבעלי תשובה כסופר מחוקק המלמד תינוקות שנאמר אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו וכן מסיק בריש ע"ז לא היה דוד ראוי לאותו מעשה דבת שבע אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, עכ"ל: